

جهان در قرن بیستم

کارترو.و. فیندلی

جان م. رائی

ترجمه بهرام معلمی

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Twentieth-Century World

Fourth Edition

Carter Vaughn Findley

John Alexander Murray Rothney

Houghton Mifflin Company

فیندلی، کارتر، ۱۹۴۱ - Findley, Carter V.
جهان در قرن بیستم / کارتر و فیندلی، جان م. رانسی؛ ترجمه بهرام معلمی. - تهران:
ققنوس، ۱۳۷۹.
۸۶۲ ص: مصور، نقشه.
ISBN 978-964-311-225-7
عنوان اصلی:
عنوان اصلی:
کتابنامه به صورت زیرنویس.
۱. تاریخ جدید قرن ۲۰ الف. رانسی، جان الکزاندر ماری، ۱۹۲۵. - Rothney, John
Alexander Murray ب. معلمی، بهرام، ۱۳۲۴. - مترجم. ج. عنوان.
۹ ج ۹۵ / D۴۴۳ ۹۰۹/۸۲

۱۳۷۹-۱۳۷۲۱م

کتابخانه ملی ایران

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری

شماره ۲۱۵، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

کارتر و. فیندلی، جان م. رانسی

جهان در قرن بیستم

بهرام معلمی

چاپ سوم

۱۱۰۰ نسخه

۱۳۸۶

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۷ - ۲۲۵ - ۳۱۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978-964-311-225-7

info@qoqnoos.ir

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

سی کشور پر جمعیت جهان

جمیعت (میلیون)	کشور
۱۲۶۴	چین
۱۰۰۲	ہند
۲۷۵	امریکا
۲۱۲	اندونزی
۱۷۰	برزیل
۱۵۰	پاکستان
۱۴۵	روسپہ
۱۲۸	بنگلادش
۱۲۶	ژاپن
۱۲۳	نیجریہ
۹۹	مکزیک
۸۲	آلمان
۸۰	فیلیپین
۷۸	ویتنام
۶۸	مصر
۶۷	ایران
۶۵	ترکیہ
۶۴	اتیوپی
۶۲	ٹایلنڈ
۵۹	بریتانیا
۵۹	فرانسہ
۵۷	ایتالیا
۵۱	جمہوری دمکراتیک کنگو (زئیر)
۴۹	اوکراین
۴۸	میانمار (برمہ)
۴۷	کرہ جنوبی
۴۳	آفریقہ جنوبی
۴۰	کلمبیا
۳۹	اسپانیا
۳۸	لہستان

World Population Reference
Bureau, 2000 World Population data sheet.

منبع:

این ترجمه را پیشکش می‌کنم به:
خاطره جاودان دوست عزیز و نابهنگام
از دست رفته‌ام ذبیح‌الله بداعی؛
یادش ستوده باد.
ب.م.

پیشگفتار مترجم

چندی نیست که قرن بیستم به پایان رسیده و هزارهٔ سوم آغاز شده است. بشر در طی این قرن پرماجرا، حوادث فراوان و شگفتی را به چشم دیده و از سرگذرانده است. دو جنگ جهانی، چندین جنگ منطقه‌ای، میلیون‌ها کشته و تعداد بیش‌تری مجروح و معلول، چند انقلاب سرنوشت‌ساز (و پس از گذشت سال‌های کم و زیاد، شکست آن‌ها)، فروپاشی نظام‌های کمونیستی اروپای شرقی و مهم‌ترینشان اتحاد شوروی، نابودی رژیم نژادپرست افریقای جنوبی و حذف نظام آپارتاید، امضای توافقنامه‌های اسرائیل و سازمان آزادیبخش فلسطین در سال‌های ۱۹۹۳ و ۱۹۹۵، وقوع انقلاب اسلامی در ایران، و اتفاق‌های دیگر، از نقاط عطف این قرن به شمار می‌آیند.

اما، ما به سبب شرایطی که در ایران حاکم شد، و بیش‌تر به علت وقوع جنگ عراق علیه ایران، در خلاف جهت جهانگرایی، که اتفاقاً امواج شتابان و قدرتمند آن در همان اولین سال‌های دههٔ هشتاد میلادی آغاز به حرکت کرده بود، از حرکت‌های سریع جهان جدا ماندیم و منزوی شدیم. فرایند خروج از این انزوا در همین سه سالهٔ اخیر آغاز شده و لطمه‌ها و زیان‌های ناشی از انزوا زخم‌های جانکاهی بر پیکرهٔ ارتباطی ما با جهان وارد آورده که دارد به کندی ترمیم می‌شود، اما قطعاً سالیان درازی تا بروز نشانه‌های بهبود این زخم‌ها مانده است.

دههٔ هشتاد میلادی را آغاز عصر انقلاب تکنولوژی اطلاعات (و به بیانی بزرگ‌ترین و پردامنه‌ترین انقلاب‌های علمی و صنعتی تمام تاریخ بشر) به حساب می‌آورند، که در این کتاب خوشبختانه پیرامون آن به تفصیل سخن رفته است. دههٔ نود هم شگفتی‌های دیگری در صحنهٔ سیاسی جهان پدید آورد، که بی‌گمان، نخستین تأثیرهای انقلاب اطلاعات به شمار می‌آیند. حکومت‌های تمامی طلب، متمرکز و خودکامهٔ کمونیستی نوع روسی و اروپای شرقی، تحت فشار و زیر بار مشکلات ساختاری و عمدتاً ناشی از سیاست‌های تحمیلی و تکلیفی احزاب کمونیست و فساد کادرهای آن، ناگزیر از پای درآمدند و فرو پاشیدند. جامعهٔ ما، آن هنگام، به دقت زیاد در جریان این تحول عمده قرار نگرفت که در این کتاب در این خصوص هم مفصلاً بحث شده است.

پیرامون سایر نقاط عطف قرن بیستم هم در این کتاب کم و بیش به تفصیل سخن رفته است. اما وجه متمیز نگاه مؤلفان این کتاب، نگاه علمی و بی‌طرفانهٔ آن‌ها به وقایع است. تقریباً جانب هیچ

نحله سیاسی را نگرفته‌اند، دغدغه آن‌ها کلاً و عمدتاً بررسی علمی و مستدل وقایع تاریخی بوده است و بس.

در مواردی که مترجم تشخیص داد باید توضیحات یا پانوشتهایی، برای روشن تر شدن ذهن خواننده فارسی‌زبان، به کتاب افزوده شود، این کار را انجام داده و تلاش کرده است که خواندن این پانوشته‌ها در استمرار مطالعه خواننده گسستی پدید نیآورد.

برای تهیه این پانوشته‌ها عمدتاً از منابع زیر بهره گرفته شده است:

الف. منابع فارسی

۱. تدین، احمد [و] شهین احمدی، فرهنگ تاریخ، ۲ ج، ج ۱، تهران، مؤسسه انتشارات آگاه، ۱۹۶۸.
۲. شایرر، ویلیام، ظهور و سقوط رایش سوم، ترجمه ابوطالب صارمی، ج ۵، تهران، انتشارات نگاه [و] انتشارات علم، ۱۳۷۵.
۳. مصاحب، غلامحسین، دایرةالمعارف فارسی ۳ ج، ج ۱، تهران، مؤسسه انتشارات فرانکلین (۱۳۴۵، ج ۱ و ۲) و شرکت سهامی کتاب‌های جیبی (۱۳۷۴، ج ۳).

ب. منابع خارجی

1. Crystak, David, *The Cambridge Encyclopedia*, Cambridge University Press, 1990.
2. Castells, Manuel, *The Information Age: Economy, Society and Culture*, Blackwell Publishers, 1996. (3 Volumes)
3. *Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary*, 1990.
4. Evans, Graham & Jeffrey Newnham, *The Dictionary of World Politics*, Harvester Wheatsheaf, 1992
5. Johnston, R. J. & Derek Gregorg & David M. Smith, *The Dictionary of Human Geography*, Blackwell Reference, 1997.
6. Harris, William and Judiths. Levey, *The New Columbia Encyclopedia*, Columbia University Press, 1972.

فهرست

- پیشگفتار ویراست چهارم ۲۷
- فهرست نقشه‌ها ۳۳
- نمودار زمانی رویداد قرن بیستم ۳۴

پارۀ یکم: درآمد

- فصل اول - قرن بیستم در بستر تاریخ جهان ۴۳
- همبستگی جهانی ۴۶
- همانندی و تمایز ۶۰
- ظهور جامعه توده‌وار ۶۹
- گذارهای جمعیتی ۶۹
- جهانی شدن جامعه توده‌ای ۷۰
- تکنولوژی علیه طبیعت ۷۴
- جمع‌بندی: ارزش‌های بقا ۷۸

پارۀ دوم: بحران در نظم جهانی تحت چیرگی اروپا

- فصل دوم - جنگ جهانی اول: نقطه عطف در تفوق اروپایی ۸۳
- انگیزه‌های جنگ جهانی اول ۸۴
- ستیزه‌جویی یا پیشامد؟ ۸۴
- امپراتوری چندملیتی ۸۶
- اتحادهای و بسیج ۸۶

- ملی‌گرایی و وابستگی متقابل ۸۹
- عصر نظامیگری ۹۱
- جبهه‌های جنگ، ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ ..... ۹۲
- متفقین علیه نیروهای محور ۹۳
- بن بست در شرق ۹۴
- ۱۹۱۷: نقطه عطف ۹۷
- جبهه‌های داخلی، ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ ..... ۹۹
- جنگ و دولت ۱۰۱
- جنگ، اقتصاد و جامعه ۱۰۲
- تأثیر روانی جنگ ۱۰۴
- استقرار صلح، ۱۹۱۹ و پس از آن ۱۰۷
- منشور ویلسونی ۱۰۷
- مسائل مربوط به مستعمرات در ۱۹۱۹ ..... ۱۰۸
- پیمان‌های صلح ۱۱۰
- کلمانسو علیه ویلسون ۱۱۲
- جمع‌بندی ۱۱۸
- فصل سوم - بازسازی نظم اجتماعی و سیاسی: انقلاب بلشویکی در چشم‌انداز جهانی ۱۲۱
- پایان روزگار روسیه تزاری ۱۲۳
- جامعه و سیاست ۱۲۴
- چالش با غرب ۱۲۴
- روسیه لنین، ۱۹۱۷ - ۱۹۲۴ ..... ۱۲۷
- دولت موقت ۱۲۷
- انقلاب دوم، ۱۹۱۷ ..... ۱۲۹
- تجاوز، جنگ داخلی و سیاست اقتصادی نوین (نپ) ۱۳۰
- اتحاد شوروی استالین، ۱۹۲۴ - ۱۹۳۹ ..... ۱۳۲
- سوسیالیسم در یک کشور ۱۳۳
- ارزیابی تجربه شوروی تحت حاکمیت لنین و استالین ۱۳۴
- تمایزهای انقلاب و بسیج توده‌ای ۱۳۵

- انقلاب مکزیک ۱۳۶
- سیاست عدم خشونت گاندی: بدیلی برای انقلاب؟ ۱۳۹
- مارکسیسم به مثابه چالش با امپریالیسم: مائوتسه دون ۱۴۴
- جمع‌بندی: مقایسه انقلاب‌ها ۱۴۹
- فصل چهارم - بحران اقتصادی جهانی و بازسازی نظم اجتماعی و سیاسی ۱۵۱**
- «وضعیت عادی» فریبنده سال‌های ۱۹۲۰ ..... ۱۵۱
- از سقوط وال استریت تا بحران رکود جهانی ۱۵۵
- سرچشمه‌های بحران ۱۵۷
- سقوط بورس اوراق بهادار ۱۵۷
- تولید انبوه و مصرف ناکافی: نقطه ضعف‌های اساسی اقتصاد ایالات متحده ۱۵۹
- گسترش بحران ۱۶۱
- بحران بزرگ در دنیای در حال توسعه ۱۶۲
- بریتانیا، فرانسه، و معضل سوسیالیسم دموکراتیک ۱۶۴
- شکست لیبرالیسم (آزادی خواهی) اقتصادی ۱۶۴
- گزینه سوسیالیستی ۱۶۶
- بریتانیا ۱۶۷
- فرانسه ۱۶۸
- سیاست نوین در چشم‌انداز جهانی ۱۷۰
- «انقلاب روزولت» ۱۷۱
- ارزیابی سیاست نوین ۱۷۲
- جمع‌بندی: روند جهانی به سوی دولت ضامن ۱۷۵
- فصل پنجم - تجدید ساختار سامان اجتماعی و سیاسی: فاشیسم ۱۷۷**
- گونه‌های قدرت‌طلبی بعد از ۱۹۱۸ ..... ۱۷۷
- وام‌گیری از چپ و راست ۱۷۸
- تغییرات اقتصادی و اجتماعی و رشد فاشیسم ۱۷۹
- فاشیسم اصیل: مدل ایتالیایی ۱۸۲
- ظهور فاشیسم ۱۸۳

- ۱۸۵ ..... اسطوره فاشیستی در برابر واقعیت فاشیستی
- ۱۸۷ ..... از جمهوری وایمار تا رایش سوم
- ۱۸۹ ..... ضعف جمهوری وایمار
- ۱۹۱ ..... از هیندنبورگ تا هیتلر
- ۱۹۲ ..... دولت نازی
- ۱۹۳ ..... جامعه و اقتصاد نازی
- ۱۹۵ ..... در راه جنگ
- ۱۹۶ ..... طراحی برای تهاجم
- ۱۹۶ ..... ویرانی نظام ورسای از جانب هیتلر
- ۲۰۱ ..... سابقه سال‌های ۱۹۳۰ و درس‌های تاریخ
- ۲۰۳ ..... فاشیسم در گوشه و کنار جهان
- ۲۰۳ ..... سایر جنبش‌های فاشیستی اروپایی
- ۲۰۴ ..... انتگرالیست‌های (وحدت‌گرایان) برزیلی
- ۲۰۵ ..... فالانژ لبنانی (حزب کثائب)
- ۲۰۷ ..... جمع‌بندی: وسوسه دائم فاشیسم
- ۲۰۹ ..... فصل ششم - حیات روشنفکرانه و هنرمندانه غربی
- ۲۰۹ ..... از هم گسیختن دید خوشبینانه
- ۲۰۹ ..... جهان قطعیت و یکپارچگی قرن نوزدهم
- ۲۱۱ ..... کشف نسبیت و ضمیر ناخودآگاه
- ۲۱۲ ..... عالم اینشتین: فضای خمیده و ذرات زیراتمی
- ۲۱۳ ..... نظریه نسبیت خاص و $E=mc^2$
- ۲۱۴ ..... از فیزیک اتمی تا جنگ‌افزارهای اتمی
- ۲۱۷ ..... فروید: باریکه راه به درون ضمیر ناآگاه
- ۲۱۷ ..... تأسیس روانکاوی
- ۲۲۱ ..... تأثیر فروید
- ۲۲۲ ..... نسبیت باوری فرهنگی: جوامع غیر غربی و سلطه اروپا بر جهان
- ۲۲۴ ..... هنر و معماری مدرن: ذهن علیه چشم
- ۲۳۲ ..... ظهور فرهنگ توده‌ای

- ۲۳۴ ..... جمع‌بندی: در جستجوی چیزی برای باور داشتن.....
 ۲۳۴ ..... عصر عدم قطعیت .....
 ۲۳۶ ..... روندهای روشنفکری اخیر.....

پارۀ سوم: امریکای لاتین، افریقا، و آسیا: مبارزه با استعمار

- فصل هفتم - تکاپوی امریکای لاتین برای توسعه..... ۲۴۵
 نظر اجمالی قاره‌ای: توهم استقلال..... ۲۴۵
 جوامع امریکای لاتین..... ۲۴۵
 اقتصادهای امریکای لاتین..... ۲۴۷
 سیاست و مناسبات بین‌المللی..... ۲۵۱
 مضمون مبارزه در راه استقلال و توسعه..... ۲۵۴
 آرژانتین شگفت‌آور..... ۲۵۴
 دوران تندروی و افراط..... ۲۵۷
 بحران بزرگ و آن دهۀ شوم..... ۲۵۷
 ظهور خوان پرون..... ۲۵۸
 برزیل از امپراتوری تا دولت جدید..... ۲۵۹
 جمهوری قدیمی..... ۲۶۰
 بحران بزرگ جمهوری قدیمی را به زیر می‌کشد..... ۲۶۲
 وارگاس و دولت نوین..... ۲۶۲
 مکزیک و میراث انقلابی آن..... ۲۶۵
 تجربه انقلابی مکزیک..... ۲۶۵
 بازسازی و بحران بزرگ اقتصادی..... ۲۶۶
 کاردناس و میراث انقلابی..... ۲۶۸
 جمع‌بندی: رهبران پُر جاذبه و مقایسهٔ سیاست آن‌ها..... ۲۶۹
 فصل هشتم - افریقای جنوب صحرا تحت سلطۀ اروپا..... ۲۷۳
 چشم‌انداز قاره‌ای: تنوع افریقایی، سلطۀ اروپایی..... ۲۷۵
 تنوع افریقایی..... ۲۷۵

- ۲۷۹ ..... خصلت‌های مشترک .....
 ۲۸۲ ..... ادغام در الگوی جهانی اروپامدار .....
 ۲۸۵ ..... تأثیر حاکمیت استعماری .....
 ۲۸۸ ..... واکنش‌های افریقا به امپریالیسم .....
 ۲۹۰ ..... نیجریه تحت حاکمیت بریتانیا .....
 ۲۹۰ ..... اتحاد تحت حاکمیت بریتانیا .....
 ۲۹۲ ..... توسعه تحت حاکمیت بریتانیا .....
 ۲۹۳ ..... ظهور ملی‌گرایی نیجریه‌ای .....
 ۲۹۵ ..... افریقای جنوبی: تاریخچه دو مبارزه .....
 ۲۹۸ ..... اتحادیه افریقای جنوبی: سیاست و اقتصاد .....
 ۳۰۲ ..... واکنش غیرسفیدان به تصویب و تثبیت برتری سفیدپوستان .....
 ۳۰۴ ..... جمع‌بندی: افریقا و امپریالیسم .....

 ۳۰۹ ..... فصل نهم - مبارزات آسیاییان برای استقلال و توسعه .....
 ۳۱۰ ..... مراکز آسیایی تمدن .....
 ۳۱۰ ..... تنوع آسیایی .....
 ۳۱۲ ..... ویژگی‌های مشترک تاریخ آسیا .....
 ۳۱۵ ..... ادغام در نظام جهانی اروپامدار .....
 ۳۱۶ ..... هندوستان تحت حاکمیت بریتانیا .....
 ۳۱۶ ..... حاکمیت بریتانیا در هند .....
 ۳۱۸ ..... واکنش‌های هندیان به امپریالیسم .....
 ۳۱۹ ..... گاندی و سیاست عدم خشونت .....
 ۳۲۱ ..... خاورمیانه و شمال افریقا در عصر توسعه‌طلبی اروپاییان .....
 ۳۲۴ ..... فروپاشی سیاسی و تلاش همه‌جانبه برای استقلال ملی .....
 ۳۳۳ ..... چین و ژاپن: تعارض‌های توسعه .....
 ۳۳۵ ..... بحران اقتدار در چین .....
 ۳۴۲ ..... نخستین خیزش ژاپن به سوی دستیابی به شأن یک قدرت بزرگ .....
 ۳۴۹ ..... جمع‌بندی: مقایسه چین، هند، ترکیه و ژاپن .....

پاره چهارم: جنگ جهانی دوم، رقابت ابرقدرت‌ها و جهان بعد از جنگ سرد

- فصل دهم - جنگ جهانی دوم: واپسین بحران سلطه جهانی اروپا. ۳۵۵
- از جنگ تصنعی تا عملیات بارباروسا، ۱۹۳۹ - ۱۹۴۱. ۳۵۸
- جنگ تصنعی و سقوط فرانسه. ۳۵۸
- «بهترین لحظاتی» ۳۶۱
- عملیات حوزه مدیترانه. ۳۶۲
- عملیات بارباروسا. ۳۶۳
- تلاش ژاپن برای توسعه طلبی و واکنش ایالات متحده، ۱۹۴۱ - ۱۹۴۲. ۳۶۴
- پول هاربور. ۳۶۵
- پایان انزوای ایالات متحده. ۳۶۶
- برگشتگاه‌ها، ۱۹۴۲. ۳۶۹
- جبهه‌های خانگی. ۳۷۰
- بسیج متفقین. ۳۷۱
- امپراتوری اروپایی هیتلر. ۳۷۱
- یهودکشی. ۳۷۳
- شکست نیروهای محور، ۱۹۴۳ - ۱۹۴۵. ۳۷۴
- اثر انقلابی جنگ جهانی دوم. ۳۷۹
- دنیای سه پاره شده. ۳۷۹
- کنفرانس یالتا و جهان بعد از جنگ. ۳۷۹
- پایان امپراتوری‌های اروپایی. ۳۸۳
- جامعه جنگی و بعد از جنگ. ۳۸۴
- جنگ و تکنولوژی بعد از جنگ. ۳۸۵
- جمع‌بندی: اوج قدرت ایالات متحده آمریکا. ۳۸۶
- فصل یازدهم - از جنگ سرد تا بازار جهانی: روابط بین‌الملل از ۱۹۴۵ به بعد. ۳۸۹
- تعبیر و تفسیر روابط بین‌المللی، ۱۹۴۵ - ۱۹۹۱. ۳۹۰
- جنگ سرد تا ۱۹۵۳. ۳۹۴
- جلوگیری از توسعه طلبی خروشچف، ۱۹۵۳ - ۱۹۶۲. ۳۹۹
- اتحاد شوروی و برلین. ۴۰۱

- بحران موشکی کوبا ۴۰۳
- چالش با نظام دو قطبی جهان، ۱۹۶۲-۱۹۷۳ ..... ۴۰۵
- نخستین گام‌ها به سوی یکپارچگی اروپا ۴۰۵
- چالش گلیست‌ها با رهبری ایالات متحده ۴۰۶
- چین دست خود را بازی می‌کند ۴۰۸
- مصیبت امریکایی‌ها در ویتنام ۴۰۸
- تنش‌زدایی (دتانت) چند قطبی علیه رودرویی مجدد: ۱۹۷۳-۱۹۸۴ ..... ۴۱۵
- راز موفقیت تنش‌زدایی ۴۱۵
- ایالات متحده و اتحاد شوروی در صحنه اقتصاد جهان ۴۱۶
- تنش‌زدایی در نزد اروپاییان ۴۱۷
- سال‌های حکومت کارتر: گسیختن تنش‌زدایی ۴۱۹
- چالش اوپک و انقلاب [اسلامی] ایران ۴۲۰
- بازگشت به مواجهه ۴۲۰
- کنفرانس سران: ریگان-گورباچف ۴۲۱
- پایان جنگ سرد ۴۲۴
- نظام جهانی بعد از جنگ سرد: برتری ایالات متحده یا
«چند قطبی شدن جغرافیای اقتصادی»؟ ۴۲۶
- تهاجم به پاناما و جنگ خلیج فارس ۴۲۶
- قدرت جغرافیای سیاسی علیه قدرت جغرافیای اقتصادی ۴۳۰
- اروپای «متحد»: ابرقدرت جغرافیای اقتصادی؟ ۴۳۲
- ژاپن و ایالات متحده به مثابه رقیبان اقتصاد جغرافیایی ۴۳۴
- جمع‌بندی: قدرت در بازار جهانی ۴۳۶

فصل دوازدهم - به سوی جامعه پسا صنعتی: ایالات متحده و اروپای غربی در دهه‌های

- بعد از جنگ ۴۳۹
- مراحل دگرگونی اقتصادی بعد از ۱۹۴۵ ..... ۴۴۰
- سی سال باشکوه ۴۴۱
- دگرگونی اقتصادی در خلال دوران بعد از سال‌های ۱۹۷۰ ..... ۴۴۳
- جامعه پسا صنعتی و دولت ضامن ۴۴۶

- ۴۴۸ ..... توسعه سیاسی در اروپای غربی و ایالات متحده بعد از جنگ
- ۴۵۰ ..... ایالات متحده و اروپای غربی در دوران جنگ سرد
- ۴۵۲ ..... شتاب تغییرات
- ۴۵۳ ..... انقلاب کامپیوتر و انفجار دانش
- ۴۵۵ ..... گریز به حومه‌ها
- ۴۵۶ ..... تلویزیون: جهان‌بینی الکترونیکی
- ۴۵۹ ..... چالش سال‌های ۱۹۶۰ با قدرت حاکم
- ۴۵۹ ..... شورش سیاهان
- ۴۶۱ ..... طغیان جوانان
- ۴۶۵ ..... محدودیت‌های دولت ضامن: جامعه بزرگ
- ۴۶۷ ..... جنبش آزادی زنان
- ۴۷۰ ..... افت شرایط اقتصادی و جستجو برای جهت‌گیری سیاسی
- ۴۷۳ ..... فرو افت و کساد اقتصادی در ایالات متحده
- ۴۷۵ ..... کُنندکاری اقتصادی در اروپا
- ۴۷۷ ..... پیروزی اقتصادهای محافظه‌کار: میتران، تاچر، و ریگان
- ۴۷۸ ..... فرانسه در دوران میتران
- ۴۷۹ ..... بریتانیا در دوران تاچر
- ۴۸۳ ..... ایالات متحده در دوران ریگان
- ۴۸۸ ..... تشویش‌های اقتصادی و جستجو برای جایگزین‌های سیاسی
- ۴۹۳ ..... پایان «فرهنگ رضایت خاطر»
- ۴۹۴ ..... اقتصاد «حزب دموکرات نو» و «انقلاب جمهوریخواهان»
- ۴۹۸ ..... دولت ایالات متحده تحت محاصره
- ۵۰۰ ..... اروپای غربی در سال‌های ۱۹۹۰: سیاست نگرانی اقتصادی
- ۵۰۳ ..... جمع‌بندی: اقتصاد و سیاست غرب در سال‌های ۱۹۹۰
- ۵۱۳ ..... فصل سیزدهم - اتحاد شوروی، اروپای شرقی، و فروپاشی کمونیسم
- ۵۱۷ ..... میراث استالین
- ۵۲۱ ..... خروشچف و محدودیت‌های اصلاحات، ۱۹۵۳ - ۱۹۶۴
- ۵۲۴ ..... اعمار ناراضی از دهه ۱۹۵۰ تا دهه ۱۹۸۰

- ۵۲۷ ..... مجارستان
- ۵۳۱ ..... چکسلواکی
- ۵۳۲ ..... لهستان
- ۵۳۸ ..... سال‌های زمامداری برژنف در اتحاد شوروی: دگرگونی و رکود، ۱۹۶۴ - ۱۹۸۲
- ۵۴۲ ..... از گورباچف تا یلتسین: فروپاشی اتحاد شوروی
- ۵۵۲ ..... اروپای شرقی در سال‌های ۱۹۹۰
- ۵۵۳ ..... مجارستان
- ۵۵۴ ..... جمهوری چک و اسلواکی
- ۵۵۵ ..... لهستان
- ۵۵۷ ..... واقع‌بینی مابعد کمونیستی
- ۵۵۹ ..... روسیه بعد از سقوط کمونیسم

پارۀ پنجم: استقلال برای کشورهای در حال توسعه؟

- ۵۶۹ ..... فصل چهاردهم - امریکای لاتین: اقتدارگرایی نواستعماری یا دموکراسی و توسعه؟
- ۵۶۹ ..... دید کلی قاره‌ای: کوسه و ماهی‌های ساردین
- ۵۷۰ ..... سیر صعودی فشارهای اجتماعی
- ۵۷۲ ..... مرحله بی‌ثبات توسعه اقتصادی
- ۵۷۸ ..... بازتاب‌های سیاسی فشار روانی اجتماعی - اقتصادی
- ۵۸۰ ..... روابط ایالات متحده - امریکای لاتین: نمونه شیلیایی
- ۵۸۸ ..... کوسه و ماهی‌های ساردین
- ۵۸۹ ..... آرژانتین؛ مخاطرات اقتدارگرایی: با و بدون فزه
- ۵۹۰ ..... به سوی دموکراسی و توسعه؟
- ۵۹۳ ..... نظامی‌گری نو استعماری در آرژانتین
- ۵۹۵ ..... بار دیگر به سوی دموکراسی و توسعه؟
- ۵۹۶ ..... برزیل: تزلزل‌های سیاسی و اقتصادی
- ۵۹۶ ..... جمهوری دوم
- ۵۹۹ ..... حکومت نظامیان و رشد بدون توسعه
- ۶۰۰ ..... بالماسکه دموکراسی
- ۶۰۳ ..... مکزیک: روی برتافتن از میراث انقلاب

- ۶۰۳ ..... حکومت تک حزبی
- ۶۰۵ ..... مسائل اقتصادی در صف مقدم
- ۶۰۷ ..... کنار نهادن میراث انقلابی
- ۶۰۹ ..... کوبا: انقلاب اجتماعی بدون قطع وابستگی
- ۶۱۰ ..... انقلاب کوبا از کجا آغاز شد؟
- ۶۱۳ ..... کاسترو و انقلاب
- ۶۱۸ ..... جمع‌بندی: توسعه یا سرخوردگی؟
- ۶۲۱ ..... فصل پانزدهم - آفریقای جنوب صحرا: انحطاط یا توسعه؟
- ۶۲۳ ..... دید کلی به قاره: دنیای عقب مانده تمام عیار
- ۶۲۳ ..... گسترش دامنه استقلال
- ۶۲۹ ..... انفجار جمعیت آفریقا
- ۶۳۲ ..... توسعه اقتصادی در جهت معکوس؟
- ۶۳۷ ..... تحول سیاسی: مراحل و درون‌نمایه‌های مشترک
- ۶۴۴ ..... آفریقا و قدرت‌های خارجی
- ۶۴۶ ..... نیجریه: استقلال به علاوه وابستگی به نفت
- ۶۴۶ ..... ظهور و سقوط نخستین جمهوری
- ۶۴۸ ..... از جنگ داخلی بیافرا تا رونق و کساد بازار نفت
- ۶۵۴ ..... آفریقای جنوبی: بی‌عدالتی، بهره‌کشی، انزوا
- ۶۵۴ ..... سلطه سیاسی و اقتصادی سفیدپوستان
- ۶۵۶ ..... آپارتاید در عمل
- ۶۶۱ ..... واکنش‌های آفریقاییان به آپارتاید
- ۶۶۵ ..... به سوی حاکمیت اکثریت
- ۶۶۸ ..... جمع‌بندی: پیش به فراسوی تحولات بدون توسعه؟
- ۶۷۱ ..... فصل شانزدهم - خاورمیانه و آفریقای شمالی از جنگ جهانی دوم به بعد
- ۶۷۲ ..... مرور اجمالی منطقه: در جستجوی استقلال و یکپارچگی
- ۶۷۲ ..... ورود به عصر جامعه نوده‌وار
- ۶۷۴ ..... اقتصاد: نفت و توسعه؟

- سیاست و بازگرویش فرهنگی ۶۷۶
- ترکیه: ایجاد فضای باز سیاسی و توسعه ۶۸۳
- از سیاست‌های تک حزبی به خط‌مشی چند حزبی ۶۸۴
- بحران و سمتگیری مجدد ۶۸۸
- ترکیه در دهه ۱۹۹۰ ..... ۶۹۰
- انقلاب در ایران: عمامه در تقابل با تاج و کراوات ۶۹۲
- رژیم تاج و کراوات ۶۹۲
- رژیم معتمین ۶۹۵
- مصر: تقلا برای گریز از فقر ۷۰۰
- ناصر و سوسیالیسم عرب ۷۰۰
- راه‌گشایی سادات به غرب ۷۰۵
- مبارک و تحرک سیاسی اسلامی ۷۰۷
- اسرائیل: در جستجوی امنیت ۷۱۰
- اسرائیل تحت حکومت حزب کارگر، ۱۹۴۸ - ۱۹۷۷ ..... ۷۱۱
- حرکت اسرائیل به راست ۷۱۸
- شورش فلسطینی‌ها ۷۲۰
- روند صلح در مقابل سیاست‌های هویت (همسانی) ۷۲۱
- جمع‌بندی ۷۲۵
- فصل هفتم - احیای آسیا ۷۲۷
- آسیای جنوبی و خاوری: از استعمارزدایی تا نو پدیداری ۷۲۷
- استعمارزدایی در آسیای جنوبی و خاوری ۷۲۸
- رشد جمعیت، گسترش بیش از حد شهرها، و توسعه انسانی ۷۳۰
- راهبردهای اقتصادی واگرا ۷۳۲
- یکپارچگی مجدد فرهنگی ۷۳۴
- هندوستان: توسعه در ببحوحه توسعه نیافتگی ۷۳۶
- هند در دوران نهره ۷۳۷
- هند در ایام زمامداری ایندیرا گاندی ۷۴۰
- دموکراسی در معرض خطر ۷۴۳

- چین تحت زمامداری کمونیست‌ها ۷۴۷
- مرحله نخست حاکمیت کمونیستی، ۱۹۴۹ - ۱۹۵۳ ..... ۷۴۹
- دگرگونی سوسیالیستی، ۱۹۵۳ - ۱۹۶۱ ..... ۷۵۰
- انقلاب دوم، ۱۹۶۲ - ۱۹۷۶ ..... ۷۵۲
- آزادسازی اقتصادی ۷۵۴
- ژاپن: ظهور مجدد و ماقبل بلندمرتبگی ۷۶۱
- بازسازی تحت اشغال ایالات متحده ۷۶۱
- ظهور یک ابرقدرت اقتصادی ۷۶۲
- عوامل عمده در موفقیت ژاپن ۷۶۵
- جامعه ژاپنی و رشد اقتصادی ۷۶۷
- ظهور و سقوط اتفاق نظر سیاسی ۷۷۱
- پایان سیادت؟ ۷۷۲
- اقتصادهای موفق آسیایی ۷۷۴
- جمع‌بندی: دوراهی در مسیر توسعه آسیا ۷۷۶

پاره‌نششم (واپسین هزل): جهان امروز

- فصل هیجدهم - به سوی قرن بیست و یکم ۷۸۳
- از همبستگی جهانی تا جهانگرایی ۷۸۷
- جهانگرایی و دولت - ملت ۷۸۸
- جهانگرایی و توسعه اقتصادی ۷۸۹
- رشد در قبال توسعه انسانی ۷۹۲
- جهانگرایی به عنوان انقلاب ۷۹۴
- هویت و تمایز (همانندی و ناهمانندی): عدم توازن فرهنگی ۷۹۶
- سطوح چندگانه سیاست‌های هویتی ۷۹۷
- پیامدهای ضمنی انقلابی سیاست‌های هویت‌گرا ۷۹۸
- آینده جامعه توده‌وار ۸۰۱
- یک‌گذار جمعیتی سوّم؟ ۸۰۲
- تحرك توده‌ها ۸۰۴
- جامعه توده‌وار و ایجاد فضای باز سیاسی ۸۰۶

طبیعت، تکنولوژی و جهانگرایی ۸۰۹

غذا، انرژی، و شرایط اقلیمی: یک گذار اکولوژیکی؟ ۸۰۹

سلاح‌های هسته‌ای و جنگ‌افزارهای نابودی انبوه: ۱۶۰ میلیون چرنوبیل؟ ۸۱۹

نگریستن به پیش ۸۲۹

نمایه ۸۳۳

پیشگفتار ویراست چهارم

با ظهور پدیده «جهانگرایی»^۱ به عنوان امری عادی در گفتار سیاسی در سرتاسر دنیا در سال‌های ۱۹۹۰، دانشوران بسیاری از زمینه‌ها برای درک و فهم استلزام‌ها و پیامدهای بنیادی این فرایند پیچیده، به تکاپو برخاستند. تلاش‌های آنان نتایج نافذ و چشمگیری به بار آورده و این دستاوردها همچنان در راهند. اما، خوانندگان ویراست‌های قبلی این کتاب، جهانگرایی را فقط شکل جدیدی از «همبستگی جهانی» می‌یابند که از ویراست نخست به بعد، مضمون بارز کتاب جهان در قرن بیستم را تشکیل می‌داد. این واقعیت، اهمیت پیوستگی و تغییر را در روند تدوین این ویراست نشان می‌دهد. به ملاحظه خوانندگان جدید، روشن کردن اصول و ضوابط اساسی و جنبه‌های نو در ویراست چهارم مفید به نظر می‌رسد.

ضوابط اساسی کتاب جهان در قرن بیستم

همبستگی جهانی

در کتاب جهان در قرن بیستم، جهان را به مثابه واحد تجزیه و تحلیل تلقی می‌کنیم و در پی آنیم که به خوانندگان و دانشجویان کمک کنیم تا به درکی صحیح از چگونگی تکوین همبستگی جهانی در بستر طولانی تاریخ جهان، به ویژه از جنگ اول جهانی به بعد، دست یابند. هیچ موضوعی با چنین مقیاسی نمی‌تواند قابل فهم باشد، مگر آن‌که مطابق اصولی روشن سازماندهی شده باشد. برجسته‌ترین اصل ما این است که جهان کلی به همبسته را تشکیل می‌دهد. امروزه، شهروند مسئول نیازمند فهم و درک همبستگی‌های جهانی است. در کتاب جهان در قرن بیستم، برای تشریح این همبستگی‌ها، بر الگوهای جهانی یکپارچگی تأکید شده است و مباحث و رویدادها، نه به مثابه رخدادهایی انتزاعی و یگانه، بلکه بر حسب پیوستگی و ارتباط جهانی آن‌ها بررسی می‌شود. مثلاً، در فصل چهارم انقلاب بلشویکی نه تنها به صورت نقطه عطفی در تاریخ روسیه، بلکه به عنوان مؤثرترین تجربه انقلابی این قرن هم مورد نظر قرار می‌گیرد.

شمول جامع و گزینشی

مؤلفان این کتاب، رهیافتی را که صرفاً به اروپا یا ایالات متحده می‌پردازد، کنار می‌گذارند. در عوض، این کتاب در پی ارائه گزارش و پوششی متوازن هم از جوامع پیشرفته و هم جوامع در حال پیشرفت برمی‌آید. مؤلفان، در ضمن تأکیدشان بر یکپارچگی جهانی، شیوه افزایشی را نیز انکار می‌کنند؛ در این شیوه فرض می‌شود که افزوده شدن تاریخ‌های ملی به یکدیگر است که تاریخ جهانی را تشکیل می‌دهد. در عوض این‌ها همه، این کتاب رهیافتی گزینشی و درونمایه‌ای، و نه دانشنامه‌ای، را در پیش می‌گیرد. هدف این است که خواننده بتواند درونمایه‌های عمده را بازشناسد، آن‌ها را به صورت گزیده بنگرد، و به این ترتیب تاریخ جهان را به صورتی بیش از کسکولی از جزئیات، درک و دریافت کند. گزینش‌گری امکان بحثی هدفمند و پر مایه پیرامون مثال‌هایی که در این کتاب مطرح شده‌اند، فراهم می‌آورد و پژوهشگران را برای مطرح کردن نمونه‌ها و مثال‌های دیگر در ضمن بحث‌ها، آزاد می‌گذارد.

مفهوم چندجنبه‌ای تاریخ

در کتاب جهان در قرن بیستم در خصوص گستره وسیعی از موضوع‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، هنری، علمی و نظامی بحث می‌شود تا فهم تمام و کمالی از دنیای معاصر فراهم آید. در هر فصل این کتاب به چند مبحث از این مباحث پرداخته می‌شود. اما، برخی فصل‌ها زمینه خاصی را تعقیب می‌کنند. در فصل یکم، مضمون‌ها و درونمایه‌های کتاب توضیح داده می‌شود. در فصل‌های روایی یا گزارشی، که از فصل دوم آغاز می‌شود، بر توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی تأکید می‌ورزیم. اما، در فصل ششم، مؤثرترین نوآوری‌های فکری و هنری اوایل قرن بیستم کاویده می‌شود. در فصل هفدهم، با تجزیه و تحلیل موضوع‌هایی واجد جهت‌گیری آینده‌نگر همچون جمعیت، محیط زیست، منابع، و مهار جنگ‌افزارها، به آن‌ها نگاهی نو می‌اندازیم که حول چهار درونمایه و مضمون کتاب شکل گرفته است؛ به اتکای همین چهار مضمون است که دنیا نوید می‌دهد در آستانه هزاره جدید، همان دنیایی خواهد بود که قرار است باشد.

درونمایه‌هایی که به روشنی بیان شده‌اند

مؤلفان، این کتاب را پیرامون چهار درونمایه عمده سازمان داده‌اند که در فصل اول تعریف شده‌اند.

۱. همستگی جهانی و الگوهای متغیر آن، از صورت‌های اولیه همگرایی منطقه‌ای و جهانی، تا دنیای قدرت‌های بزرگ و مهاجرنشین‌های بزرگ ۱۹۱۴، «سه جهان» سال‌های جنگ سرد، و پیچیدگی «شبکه‌ای» و «بی‌نظمی جهانی» در هم بافته امروز.
۲. هویت و تمایز، یعنی پیکار افراد، گروه‌ها و جوامع برای دفاع از هویتشان، همان تلاش و پیکاری

که در تمام طول تاریخ جاری بوده است؛ اما اکنون به صورت لایه‌های چندگانه رقابت و درگیری جنجال‌برانگیز پیرامون هویت بر مبنای ملی‌گرایی، مذهب، نژاد، قومیت، جنسیت، طبقه، و برتری یا نقطه ضعف شخصی، گسترش و دامنه فراخی یافته است.

۳. ظهور جامعه توده‌ای، هم از جهت رشد بی‌سابقه کمی جمعیت، و هم از بابت صورت‌های جدید و حادث‌تر برهم کنش اجتماعی: سیاست‌های متکی به توده‌های مردم، جنگ‌هایی که توده مردم را درگیر می‌کنند، رسانه‌های همگانی، مصرف‌گرایی انبوه و فرهنگ توده‌ای.

۴. تکنولوژی علیه طبیعت، کامیابی و پیروزی دو پهلوئی که برای تخریب و نابودی کره زمین یا ناپایدار کردن حیات بر روی آن، به آدمی اختیار و توانایی بخشیده است.

این چهار مضمون و درونمایه یک پرسش را مطرح می‌کنند، این پرسش برای تمامی تاریخ جهان، و به خصوص در چارچوب روند جهانی شدن امروز، نقشی اساسی بازی می‌کند: افراد بشر چگونه می‌توانند در کنار یکدیگر زیست کنند و نیازهایشان را عادلانه برآورده کنند، بدون آن‌که نه تقاضاهایشان به ناپایداری محیط زیست انجامد و نه دستخوش تعارض‌های مهارنشدنی با یکدیگر شوند؟

افزون بر این مضمون‌ها که به روشنی بیان شده‌اند، برای فهم مطالب کتاب، گام‌های دیگری هم برای کمک به خواننده برداشته شده که از آن میان می‌توان موارد زیر را برشمرد: تقسیم متن به چند پاره، چند فصل، چند بخش، و چند زیربخش یا بخش فرعی، و نیز مشخص کردن اصطلاح‌ها و واژگان کلیدی و مهم با حروف ابرنیک. چندین نقشه، شکل و زمان‌شمار^۱ به متن افزوده شده، و در پایان هر فصل کتاب‌هایی برای مطالعه بیشتر به خواننده توصیه شده است. در این موارد یاری‌رسانی به خواننده نیز در سرتاسر ویراست چهارم تجدیدنظر شده است.

جنبه‌های جدید ویراست چهارم

مهم‌ترین تغییرات بعد از دوران ۱۹۴۵، در پی انتشار سه ویراست نخست این کتاب به وقوع پیوسته‌اند، کمونیسم و اتحاد شوروی فروپاشیده‌اند، و جنگ سرد به پایان رسیده است. افزون بر آن، نظام تبعیض نژادی (آپارتاید) فرو ریخته و اکثریت در افریقای جنوبی به حاکمیت دست یافته؛ و توافق‌های ۱۹۹۳ و ۱۹۹۵ مابین اسرائیل و سازمان آزادی‌بخش فلسطین در سیر تلاش‌ها برای حل دشوارترین درگیری‌های هویتی خاورمیانه، و شاید جهان، مرحله نوبتی گشوده است. پایان جنگ سرد در سرتاسر جهان آشکارا پیامدهایی به بار آورده، و بی‌گمان تغییرات سریع، مانند جابجایی توازن‌های اقتصادی، تقاضای گسترش دامنه فضای باز سیاسی و توسعه، و امکانات بالقوه

جهانگرایی بنیادی، شفاف‌تر می‌شوند و ادامه می‌یابند. بنابراین، قسمت اعظم ویراست چهارم دوباره نوشته شده است تا از این پیشرفت‌های چشمگیر گزارش و توصیف کاملی به دست دهد.

پاره نخست تقریباً به تمامی جدید است. یکی از هدف‌های دگرگون کردن فصل یکم عبارت بود از قرار دادن قرن بیستم در جریان کلی تاریخ جهانی، در حالی که باز هم بر این نکته تأکید می‌ورزیم که قرن بیستم صرفاً واپسین پاره یک ماجرای قدیمی نیست، بلکه مرحله جدیدی در تاریخ انسانی به شمار می‌آید و شناسایی آن نیازمند چارچوبی تحلیلی است که مشخصاً برای آن طراحی شده است. بازنویسی این کتاب موقعیت بررسی مجدد این چهار مضمون را هم فراهم آورد. در این فرایند، بحث پیرامون همبستگی جهانی در کنار اندیشیدن در خصوص جهانگرایی، حاوی آخرین اطلاعات بوده و روزآمد شده است. مضمون دوم، که قبلاً تحت عنوان عدم توازن بین فرهنگ‌ها مطرح شده بود، در این ویراست «هویت و تمایز» نام گرفته است. این تغییر درکی رقابت و تعارض را نه فقط در میان فرهنگ‌ها (که دانشمندان وحدت آن‌ها را به نحو فزاینده‌ای زیر سؤال می‌کنند) بلکه در تمام سطوح - مذهب، قومیت، نژاد، جنسیت، طبقه، و سرشت شخصی - که هویت در آن‌جا تعریف و متمایز می‌شود، تسهیل می‌کند. تجدیدنظر در مضمون دوم به برهم کشتن همکنشانه مابین نیروهای همگن‌ساز جهانگرایی و نیروهای متمایزساز سیاست‌های هویتی نیز پرتو می‌افکند. مضمون سوم، ظهور جامعه توده‌ای، چنان توضیح داده شده است که هم بر جنبه‌های کمی آن (رشد جمعیت) و هم جنبه‌های کیفی‌اش (جامعه توده‌ای) تأکید ورزیم و با مفاهیم اساسی جمعیت‌شناختی آشنا شویم که در ویراست‌های قبلی فقط در فصل‌های پسین مورد بحث قرار گرفته‌اند. مضمون چهارم، تکنولوژی علیه طبیعت، مورد تجدیدنظر قرار گرفته تا بحث جامع‌تر شود که هم بر «تکنولوژی‌های بقا» به نحوی اساسی و هم بر نوع عالمانه‌تر علم و تکنولوژی تأکید شده باشد.

تغییر دیگری که در پاره یکم صورت گرفته به این قرار است که فصل دوم ویراست قبلی، که عبارت بود از مقایسه یک کلان‌شهر اروپایی، برلین، با یک دهکده استعماری، دین‌شاوای (مصر)، از ویراست چهارم حذف شده است. در پاره ششم نیز، آنچه در ویراست سوم فصل هجدهم را تشکیل می‌داد، که لوس‌آنجلس و قاهره در آن‌جا مقایسه می‌شدند، به همان ترتیب حذف شده است.

در پاره دوم، بحث پیرامون گاندی در فصل سوم در پرتو بررسی‌های اخیر در باب ملی‌گرایی، که قسمتی از مؤثرترین بخش‌های آن روی هند متمرکز شده، مورد تجدیدنظر قرار گرفته است. کتاب‌شناسی‌ها به روز شده‌اند که کارهای علمی جدید و مهم را در این زمینه در بر می‌گیرند.

در تمام فصل‌های پاره سوم تجدیدنظر به عمل آمده تا پیشرفت‌های تحقیقاتی و علمی اخیر در آن‌ها منعکس شود. مثلاً، در فصل هشتم این ویراست پیرامون شکل‌گیری دولت بومی آفریقایی در دوره پیش‌استعماری به نحو جامع‌تری بحث می‌کنیم. در فصل نهم، به تمامی خطه آسیا، از خاورمیانه تا ژاپن نظر می‌کنیم و در خصوص مقاومت هندیان در مقابل حاکمیت بریتانیا مطالب

بیش تری ارائه می‌دهیم. در این فصل‌ها و در فصل جدید یکم عمدتاً به روشن شدن این موضوع توجه شده است که گسترش نفوذ اروپا، پیش از سال ۱۸۰۰ «نظام جهانی» واقعی‌ای ایجاد نکرد. بین سال‌های ۱۵۰۰ تا ۱۸۰۰، نظام‌های چندگانه جهانی یا نظام‌های اقتصادی جهانی، با چین به عنوان بزرگ‌ترین تک اقتصاد «ملی» همزیستی می‌کردند. فقط بین انقلاب صنعتی و پایان جنگ دوم جهانی (تقریباً ۱۸۰۰ تا ۱۹۴۵) نظام جهانی اروپامدار واقعاً پهنه جهانی را از آن خود کرد. حتی از آن پس، مقاومت در برابر این روند هرگز متوقف نشد، که تجدیدنظر در درونمایه دوم به ماکمک می‌کند تا آن را ابراز کنیم و نشان دهیم.

در پاره‌های چهارم تا ششم در خصوص جهان بعد از جنگ دوم جهانی بحث می‌کنیم. مؤلفان کتاب در فصل‌های یازدهم تا هیجدهم در صدد برآمده‌اند گزارش و تحلیل خود را حتی الامکان به رویدادهای امروز نزدیک کنند.

در پاره چهارم، فصل یازدهم، که مرحله روابط بین‌الملل از ۱۹۴۵ به بعد را توصیف می‌کند، و فصل دوازدهم، که به تشریح تاریخ داخلی ایالات متحده و اروپای غربی اختصاص یافته، از اساس دگرگون و بازنویسی شده است. تاریخچه جنگ سرد و پیشرفت‌های اساسی سیاسی و اجتماعی در کشورهای عمده غربی از جنگ جهانی دوم به این سو در این ویراست تغییری نکرده است، اما در فحوا و زمینه دو دوره اقتصادی عمده دوران بعد از جنگ مورد بحث قرار گرفته است: سه دهه رشد سریع بعد از ۱۹۴۵، و دو دهه رشد خیلی کندتر، که از سال‌های ۱۹۷۰ گاهی به بحران گرایش داشته است. از آن‌جا که تعارض آمریکا و شوروی دیگر مضمون غالب رقابت‌های بین‌المللی نیست، در صفحات پایانی فصل یازدهم به رقابت حریفان عمده امروزی برای دستیابی به قدرت اقتصادی جهانی پرداخته می‌شود. در این گزارش دشواری‌های اقتصادی اخیر ژاپن، چشم‌اندازهای تیره اتحاد اروپا از پیمان ماستریخت به بعد، و مزیت‌ها و محدودیت‌های قدرت اقتصادی ایالات متحده بررسی می‌شود. در فصل دوازدهم خیلی بیش‌تر از ویراست‌های قبلی بر چالش‌های فراروی کشورهای بهزیستی همگانی^۱ غربی ناشی از تغییرات اقتصادی از دهه ۱۹۷۰ به بعد، توجه شده است. همچنین فصل سیزدهم (پاره چهارم) حاوی مطالب جامع‌تری پیرامون دوره حاکمیت مابعد کمونیستی یا نوکمونیستی در روسیه و سه کشور از اقطار سابق آن در اروپای شرقی است.

در پاره پنجم، ارائه آخرین اطلاعات جامع با داده‌های به کار رفته برای تشریح مسائل جمعیتی، اجتماعی، و اقتصادی آغاز می‌شود. به خصوص، شاخص توسعه انسانی (HDI)^۲، آماری که در گزارش توسعه انسانی برنامه توسعه سازمان ملل ارائه شده، هسته‌ای اصلی برای ملاحظه توسعه در شرایطی فراهم می‌آورد که از اقتصاد کوتاه‌بینانه فراتر می‌رود. در فصل چهاردهم ویراست حاضر دیدی کامل‌تر و اندکی متفاوت‌تر به تغییرات اقتصادی - اجتماعی در میان کشورهای آمریکای لاتین،

اطلاعات روزآمد در خصوص گذار به دولت‌های غیرنظامی و سیاست‌های اقتصادی بازارنگر، و بحثی در باره یکپارچگی و ادغام اقتصاد منطقه‌ای ارائه می‌شود. در گزارش‌های روزآمد فصل پانزدهم پیرامون نیجریه و افریقای جنوبی، روی گذار افریقای جنوبی به سوی حاکمیت اکثریت توجه دقیقی مبذول شده است. مفصل‌ترین فصل در ویراست سوم، که تمامی آسیا (از جمله خاورمیانه) از سال ۱۹۴۵ به بعد را در بر می‌گرفت، در ویراست چهارم به دو فصل تقسیم شده است. در فصل شانزدهم، که در باره خاورمیانه و افریقای شمالی از سال ۱۹۴۵ به بعد است، عراق از بحث این ویراست در خصوص کشورهای خاورمیانه‌ای حذف شده است و مصر، مهم‌ترین کشور عربی، جای آن قرار گرفته است. در فصل هفدهم، که در باره آسیای جنوبی و شرقی از سال ۱۹۴۵ به بعد است، بخش جدیدی در باب اقتصادهای آسیایی کارآمد افزوده شده است. در فصل هفدهم بر واگرایی در الگوهای توسعه مابین اقتصادهای در حال توسعه با رشد بالا و کم رشد تأکید می‌شود، که در نتیجه آن دیگر مفهوم یک «جهان سوم» یا «جنوب گرسنه» کم و بیش همگن در این ویراست رخ نمی‌نماید. اطلاعات تمام این فصل‌ها تا آخر تابستان ۱۹۹۷ به روز شده است.

پاره ششم در این ویراست حاوی فصل جدید هیجدهم است، که نگاهی به پیش، به آغاز قرن جدید می‌اندازد. با ترکیب کردن، فشرده کردن، و روزآمد کردن مباحث مورد بحث فصل‌های نوزدهم و بیستم ویراست سوم، در فصل هیجدهم بحث جدیدی نیز در خصوص جهانگرایی و سیاست‌های هویت افزوده شده است که به تجزیه و تحلیل تنش مابین رشد جمعیت و مسائل تکنولوژی - بنیاد محیط زیست، منابع، و جنگ افزارهای ویرانی جمعی می‌پردازد.

کارتر و اوون فیندلی - جان الکساندر موری راتنی

فهرست نقشه‌ها

نقشه ۱-۲	گروه‌های قومی در آلمان، امپراتوری اتریش - مجارستان و بالکان، پیش از جنگ جهانی اول.	۸۷
نقشه ۲-۲	جنگ جهانی اول در اروپا، ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸.	۹۵
نقشه ۳-۲	تغییرات مرزی پس از جنگ جهانی اول.	۱۱۶
نقشه ۱-۵	گسترش آلمان و ایتالیا، ۱۹۳۵ - ۱۹۳۹.	۱۸۸
نقشه ۱-۷	امریکای لاتین، ۱۹۱۰.	۲۵۲
نقشه ۱-۸	افریقا، ۱۹۱۴.	۲۸۱
نقشه ۱-۹	تجزیه هند مستعمره بریتانیا، ۱۹۴۷.	۳۲۲
نقشه ۲-۹	خاورمیانه، سال‌های ۱۹۲۰ - ۱۹۳۰.	۳۳۰
نقشه ۳-۹	چین و ژاپن در سال‌های ۱۹۳۰.	۳۴۱
نقشه ۱-۱۰	جنگ جهانی دوم: صحنه اروپایی.	۳۵۹
نقشه ۲-۱۰	جنگ جهانی دوم: صحنه اقیانوس آرام.	۳۶۷
نقشه ۳-۱۰	تغییرات مرز غربی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی، ۱۹۱۴ - ۱۹۴۵.	۳۸۲
نقشه ۱-۱۱	ناتو، اردوگاه شوروی، و جهان سوم.	۳۹۸
نقشه ۱-۱۳	پایان عصر اتحاد شوروی.	۵۵۱
نقشه ۲-۱۳	پایان سلطه اتحاد شوروی در اروپای شرقی.	۵۵۲
نقشه ۱-۱۴	منطقه کارائیبی معاصر.	۶۱۰
نقشه ۱-۱۵	استقلال سیاسی در افریقا و آسیا.	۶۲۴
نقشه ۲-۱۵	سه ناحیه نیجریه (۱۹۶۰)، نوزده ایالت (۱۹۷۶)، و سی ایالت (۱۹۹۱).	۶۴۹
نقشه ۳-۱۵	ایالت‌های بعد از فروپاشی نظام آپارتاید در افریقای جنوبی.	۶۶۷
نقشه ۱-۱۶	جهان اسلام.	۶۷۷
نقشه ۲-۱۶	اسرائیل و کشورهای همسایه.	۷۱۲
نقشه ۱-۱۷	آسیای جنوبی و شرقی، دهه ۱۹۹۰.	۷۵۶

نمودار زمانی رویدادهای قرن بیستم

امریکای شمالی	علمی - تکنیکی - روشنفکرانه	رویدادها و مسائل مهم جهانی	
جنگ اسپانیا - امریکا (۱۸۸۹) نخستین بروز قدرت جهانی ایالات متحده است.	در دهه ۱۸۹۰، ماتریالیسم، خردگرایی و لیبرالیسم سیاسی به نحو دم‌افزایی به مبارزه طلبیده شد.	ارج استیلای جهانی اروپا	پیش از ۱۹۰۰
ریاست جمهوری تئودور روزولت، ۱۹۰۱-۱۹۰۹؛ ریاست جمهوری ویلیام هاوارد تافت، ۱۹۱۳-۱۹۰۹.	انتشار کتاب در باره تعبیر خواب فروید، ۱۹۰۰؛ نخستین پرواز برادران رایت با هواپیمای موتوردار، ۱۹۰۳؛ انتشار رساله «در باره الکترودینامیک اجسام متحرک» اینشتین، ۱۹۰۵؛ خلق نابلی دختران آوینیون اثر بیکاسو، ۱۹۰۷.		۱۹۰۰
ریاست جمهوری وودرو ویلسون، ۱۹۱۳-۱۹۲۱؛ اعلام جنگ ایالات متحده علیه آلمان، ۱۹۱۷		جنگ جهانی اول، ۱۹۱۸-۱۹۱۴ کنفرانس صلح پاریس، ۱۹۱۹	۱۹۱۰
اعطای حق رأی به زنان بنابر اصلاحیه قانون اساسی، ۱۹۲۰ ریاست جمهوری وارن ج. هاردينگ، ۱۹۲۱-۱۹۲۳ ریاست جمهوری کالوین کولیدج، ۱۹۲۳-۱۹۲۹ ریاست جمهوری هربرت هورر، ۱۹۲۹-۱۹۳۳ سقوط وال استریت، ۱۹۲۹	انتشار محاکمه فرانسن کافکا، ۱۹۲۴ نخستین تک‌پرواز بدون توقف از این سو به آن سوی اقیانوس اطلس، ۱۹۲۵	بنیانگذاری جامعه ملل، ۱۹۲۰ به قدرت رسیدن فاشیست‌ها برای نخستین بار با راهپیمایی موسولینی به رم، ۱۹۲۹ بحران بزرگ اقتصادی، ۱۹۲۹	۱۹۲۰
تعارف اسموت - هاوولی، ۱۹۳۰؛ ریاست جمهوری فرانکلین د. روزولت ۱۹۳۳-۱۹۴۵؛ قانون امنیت اجتماعی، ۱۹۳۵	انتشار کتاب طغیان توده‌ها، اثر اورتگای گاست، ۱۹۳۰	انفجار جمعیت جهان از سال ۱۹۳۰	۱۹۳۰

اروپا	امریکای لاتین	افریقا	آسیا
اتحاد روسیه - فرانسه، ۱۸۹۴ نخستین گام در تشکیل بلوک رقیب در برابر اتحاد سه گانه آلمان، اتریش - هنگری (مجارستان)، و ایتالیا (۱۸۷۹).	«جمهوری کهن» برزیل، ۱۹۳۰-۱۸۸۹.	«پیکار و تلاش» برای افریقا آغاز می شود، دهه ۱۸۸۰ گاندی در افریقای جنوبی ۱۸۹۳-۱۹۱۴ جنگ انگلیس - بوئر (سنفیدپوستان هلندی تبار افریقای جنوبی)، ۱۸۹۹-۱۹۰۲، اشغال مصر از جانب بریتانیا، ۱۸۸۲.	اصلاحات می چی، ژاپن، ۱۸۶۸، قیام بوکسرها (مشت زنان)، چین، ۱۸۹۹-۱۹۰۱.
آغاز رقابت آلمان و انگلیس در زمینه نیروی دریایی. ۱۹۰۰ روابط دوستانه انگلیس - فرانسه، ۱۹۰۴ نخستین بحران مراکش، ۱۹۰۵ روابط دوستانه روسیه - انگلیس، ۱۹۰۷ بحران بوسنی، ۱۹۰۸.			اتحاد ژاپن - انگلیس، ۱۹۰۲ جنگ روسیه - ژاپن، ۱۹۰۵-۱۹۰۴.
بحران دوم مراکش، ۱۹۱۱؛ ایتالیا به جنگ اول جهانی وارد می شود، ۱۹۱۵؛ کناره گیری تزار از سلطنت و استقرار دولت موقت در روسیه، مارس ۱۹۱۷؛ انقلاب بلشویکی، نوامبر ۱۹۱۷ پیمان برست - لیتوفسک، ۱۹۱۸؛ استقرار جمهوری وایمار در آلمان، ۱۹۱۹.	«شورش بزرگ» مکزیک، ۱۹۲۰-۱۹۱۰؛ دوران تندروی در آرژانتین، ۱۹۳۰-۱۹۱۶.	ایجاد اتحادیه افریقای جنوبی، ۱۹۱۰ و وحدت نیجریه تحت حاکمیت بریتانیا، ۱۹۱۴؛ فرانسه و انگلیس مستعمرات آلمان را به تصرف در می آورند، ۱۹۱۵-۱۹۱۴؛ عملیات نظامی افریقای شرقی در سرتاسر سال ۱۹۱۸؛ فرانسه سربازان افریقای را برای جبهه غرب بسیج می کند.	چین، انقلاب ۱۹۱۱؛ بازگشت گاندی به هند، ۱۹۱۵؛ ژاپن در جنگ جهانی اول و کنفرانس صلح پاریس مشارکت می کند؛ ۱۹۱۹-۱۹۱۴ «انقلاب» ۱۹۱۹ مصر؛ قتل عام آمرینسار، هند، ۱۹۱۹؛ جنبش چهارم ماه مه، چین، ۱۹۱۹.
سیاست نوین اقتصادی شوروی، ۱۹۲۱. اشغال رور از جانب فرانسه، ۱۹۲۳. تورم لگام گسیخته آلمان، ۱۹۲۳. نخستین دولت حزب کارگر در بریتانیا، ۱۹۲۴. نخستین برنامه پنجساله شوروی، ۱۹۲۸. دومین دولت حزب کارگر بریتانیا، ۱۹۲۹-۱۹۳۱.	رشد علائق هنری در فرهنگ ملی مشخصاً در حال توسعه برزیل و مکزیک.	بنیادگذاری کنگره ملی افریقا، افریقای جنوبی، ۱۹۲۳.	پایه گذاری حزب کمونیست چین، ۱۹۲۱. حکومت قوانین هند، ۱۹۲۱، ۱۹۳۵. نظام قیمومت در سوریه، عراق، فلسطین، ۱۹۲۲-۱۹۲۳. پایه گذاری جمهوری ترکیه، ۱۹۲۳. اعمال کنترل گومین دان (گومین تانگ) بر تمام چین، ۱۹۲۸.
دولت «ملی» در بریتانیا، ۱۹۳۵-۱۹۳۱؛ آدولف هیتلر صدراعظم آلمان نامیده شد، ۱۹۳۳؛ جبهه خلق در فرانسه، ۱۹۳۷-۱۹۳۶ موافقتنامه مونیخ، ۱۹۳۸.	جنتولیو ورگاس در قدرت، برزیل، ۱۹۴۵-۱۹۳۰؛ ریاست جمهوری لازارو گاردانس، مکزیک، ۱۹۴۰-۱۹۳۴.	رونق در افریقای جنوبی، ۱۹۳۰ تا اواخر سال های ۱۹۷۰. ایتالیا اتیوپی را تسخیر می کند، ۱۹۳۶-۱۹۳۵.	تهاجم ژاپن علیه چین، ۱۹۳۱؛ جنگ ژاپن و چین، ۱۹۳۷ تا سال های ۱۹۴۰.

نمودار زمانی رویدادهای قرن بیستم

امریکای شمالی	علمی - تکنیکی - روشنفکرانه	رویدادها و مسائل مهم جهانی
<p>ریاست جمهوری هری س. ترومن؛ ۱۹۵۲-۱۹۴۵. دکترین ترومن، ۱۹۴۷؛ قانون تافت - هارتلی، ۱۹۴۷.</p>	<p>آلمانی‌ها نخستین موشک هدایت‌شونده، V2، را پرتاب می‌کنند، ۱۹۴۲.</p>	<p>۱۹۴۰ سازمان ملل متحد تأسیس می‌شود، ۱۹۴۵؛ عصر هسته‌ای با بمباران اتمی هیروشیما و ناکازاکی آغاز می‌شود، ۱۹۴۵؛ عصر رشد اقتصادی سریع جهان بر پایه نفت، ۱۹۴۵-۱۹۷۳.</p>
<p>جنگ کره، ۱۹۵۳-۱۹۵۰؛ ریاست جمهوری دوایت د. آیزنهاور، ۱۹۶۱-۱۹۵۳؛ دادگاه عالی ایالات متحده تفکیک نژادی در مدارس را ممنوع می‌کند، ۱۹۵۳.</p>	<p>انفجار نخستین بمب هیدروژنی آمریکا، ۱۹۵۲؛ انفجار نخستین بمب هیدروژنی شوروی، ۱۹۵۳؛ واتسون و کریک ساختار مارپیچ مضاعف DNA را تشریح می‌کنند، ۱۹۵۳؛ شوروی‌ها نخستین ماهواره اسپوتنیک، را به مدار زمین پرتاب می‌کنند، ۱۹۵۷.</p>	<p>۱۹۵۰ کنفرانس کشورهای آسیایی - آفریقایی در باندونگ؛ جنبش عدم تعهد را فعال می‌کند، ۱۹۵۵. امضای پیمان جنوبگان (ناحیه قطب جنوب) از جانب ایالات متحده، اتحاد شوروی، و ده کشور دیگر، شاخص رویداد مهمی در همکاری‌های بین‌المللی، ۱۹۵۹.</p>
<p>ریاست جمهوری جان اف کندی ۱۹۶۳-۱۹۶۱؛ ریاست جمهوری لیندون ب. جانسون، ۱۹۶۹-۱۹۶۳؛ قطب‌نامه خلیج تونکن، ۱۹۶۴؛ قتل مارتین لوتر کینگ، ۱۹۶۸؛ ریاست جمهوری ریچارد م. نیکسون، ۱۹۷۴-۱۹۶۹.</p>	<p>ایالات متحده نخستین فضانورد را بر سطح کره ماه پیاده می‌کند؛ ۱۹۶۹.</p>	<p>۱۹۶۰ رشد جمعیت و مهاجرت وسیع به شهرها به مسئله عمده جهان سوم تبدیل می‌شود؛ بحران موشکی کوبا، ۱۹۶۲؛ موج جهانی اعتراض جوانان و طبقات محروم اواسط سال‌های ۱۹۶۰ تا اوایل سال‌های ۱۹۷۰.</p>
<p>رسوایی واترگیت، ۱۹۷۴-۱۹۷۲؛ دادگاه عالی ایالات متحده قوانین ضد سقط جنین را لغو می‌کند، ۱۹۷۳؛ ریاست جمهوری جerald ر. فورد، ۱۹۷۷-۱۹۷۴؛ ریاست جمهوری جیمی کارتر، ۱۹۸۱-۱۹۷۷.</p>	<p>پیمان سانت یک، ۱۹۷۲؛ پیمان سانت دو، ۱۹۷۹ (سنای ایالات متحده آن را تصویب نکرد).</p>	<p>۱۹۷۰ نرخ رشد جمعیت جهان به اوج خودش، نزدیک به دو درصد می‌رسد، ۱۹۷۰؛ اوپک بهای نفت را افزایش می‌دهد (۱۹۷۳)، ۱۹۷۹؛ که مظهر آغاز دوران وابستگی متقابل در بحیوحه کمبود است؛ رشد اقتصادی کندتر توأم با رکود اقتصادی مستمر و بازگردنده، ۱۹۷۳ تاکنون.</p>

اروپا	امریکای لاتین	افریقا	آسیا
<p>نخست وزیر ویستون چرچیل در بریتانیا، ۱۹۴۵-۱۹۴۰؛ دولت حزب کارگر در بریتانیا ۱۹۵۰-۱۹۴۵؛ جمهوری چهارم فرانسه، ۱۹۵۸-۱۹۴۶؛ طرح مارشال، ۱۹۴۷؛ بحران برلین، ۱۹۴۸؛ تأسیس جمهوری فدرال آلمان (غربی) و جمهوری دموکراتیک آلمان (شرفی)، ۱۹۴۹؛ تأسیس ناتو، ۱۹۴۹.</p>	<p>ریاست جمهوری خوان پرون، آرژانتین، ۱۹۵۵-۱۹۴۶؛ جمهوری دوم در برزیل، ۱۹۶۴-۱۹۴۶.</p>	<p>عملیات جنگی در شمال آفریقا، ۱۹۴۳-۱۹۴۱. شورای ملی نیجریه و کامرون، ۱۹۴۴؛ آپارتاید در افریقای جنوبی به خط‌مشی سیاسی تبدیل می‌شود، ۱۹۴۸.</p>	<p>اتحاد ژاپن با آلمان و ایتالیا، ۱۹۴۰؛ ژاپن پرل‌هاربر را بمباران می‌کند، ۱۹۴۱؛ سلطنت محمدرضا شاه، ایران، ۱۹۷۹-۱۹۴۱؛ اشغال ژاپن از جانب ایالات متحده، ۱۹۵۲-۱۹۴۵؛ جنگ داخلی چین، ۱۹۴۹-۱۹۴۶؛ استقلال هند، ۱۹۴۷؛ نخست وزیر جواهر لعل نهرو ۱۹۶۴-۱۹۴۷؛ بنیانگذاری اسرائیل، ۱۹۴۸.</p>
<p>قیام در مجارستان، ۱۹۵۶؛ خروج و شرف در رهبری بلاسنازخ اتحاد شوروی، ۱۹۶۴-۱۹۵۷؛ بنیانگذاری بازار مشترک اروپا، ۱۹۵۸؛ تأسیس جمهوری پنجم فرانسه، ۱۹۵۸.</p>	<p>حکومت فیدل کاسترو، کوبا، ۱۹۵۹.</p>	<p>منشور آزادی در افریقای جنوبی، ۱۹۵۵.</p>	<p>بحران ملی شدن نفت ایران، ۱۹۵۴-۱۹۵۱؛ حکومت عبدالناصر در مصر، ۱۹۷۰-۱۹۵۲؛ اشتراکی کردن در چین، ۱۹۵۵؛ تولید ناخالص ملی ژاپن دوباره به سطح پیش از جنگ می‌رسد، ۱۹۵۵؛ جنگ کانال سوئز، ۱۹۵۶؛ جهش بزرگ به پیش در چین، ۱۹۶۲-۱۹۵۸؛ دموکراسی چندحزبی در ترکیه، حزب دموکرات در قدرت، ۱۹۶۰-۱۹۵۰؛ انقراض حکومت سلطنتی در عراق، ۱۹۵۸.</p>
<p>شوروی قیام چکسلواکی را سرکوب می‌کند، ۱۹۶۸؛ «روزهای ماه مه» در فرانسه، ۱۹۶۸.</p>	<p>دوران اقتدارگرایی نظامی و استعمار نو اقتصادی، نیمه سال‌های ۱۹۶۰ تا سال‌های ۱۹۸۰؛ حکومت نظامیان در برزیل، ۱۹۸۸-۱۹۶۴؛ استیلائی نظامیان بر سیاست آرژانتین، ۱۹۸۳-۱۹۶۶.</p>	<p>استعمارزدایی، دهه ۱۹۶۰؛ در افریقای جنوبی جمهوری اعلام شد، ۱۹۶۰؛ قتل عام شارب ویل، ۱۹۶۰؛ نخستین جمهوری نیجریه با کودتای نظامی سرنگون می‌شود، ۱۹۶۶؛ جنگ داخلی بیافرا، ۱۹۷۰-۱۹۶۷.</p>	<p>دسترسی چین به جنگ افزارهای هسته‌ای، ۱۹۶۴؛ انقلاب فرهنگی چین آغاز می‌شود، ۱۹۶۵؛ ایندیرا گاندی، نخست وزیر هند، ۱۹۶۶-۱۹۷۷، ۱۹۸۴-۱۹۸۰؛ جنگ شش روزه، ۱۹۶۷ (سومین جنگ اعراب و اسرائیل)؛ جمهوری سوم ترکیه، ۱۹۸۰-۱۹۶۱؛ حزب بعث در عراق به قدرت می‌رسد، ۱۹۶۸.</p>
<p>دیدار نیکسون از اتحاد شوروی، ۱۹۷۲؛ توافقنامه‌های هلسینکی، ۱۹۷۵؛ «لوج دوران تنش‌زدایی».</p>	<p>ریاست جمهوری سالوادور آلنده، شیلی، ۱۹۷۳؛ ریاست جمهوری خوان پرون، آرژانتین ۱۹۷۴-۱۹۷۳؛ اکتشاف‌های عمده نفت، مکزیک، ۱۹۷۴؛ پایان «معجزه» اقتصادی برزیل، اواخر دهه ۱۹۷۰؛ دولت سان‌دنیستا در نیکاراگوا، ۱۹۹۰-۱۹۷۹.</p>	<p>نیجریه به صف صادرکنندگان بزرگ نفت می‌پیوندد، دهه ۱۹۷۰؛ خشکسالی و قحطی فراگیر، اوایل دهه ۱۹۷۰؛ انقلاب اتیوپی، ۱۹۷۴؛ افریقای جنوبی اعطای «استقلال» به سرزمین‌های کوچک را شروع می‌کند؛ حادثه سووتو، ۱۹۷۶؛ در نیجریه دوباره دولت غیر نظامی سرکار می‌آید، ۱۹۷۹.</p>	<p>تنش‌های تجاری آمریکا - ژاپن، سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۷۱؛ جنگ اکتبر، ۱۹۷۳ (چهارمین جنگ اعراب - اسرائیل)؛ انفجار هسته‌ای هند، ۱۹۷۴؛ خودکفایی در غلات، ۱۹۷۸؛ مرگ مائو تسه تونگ، ۱۹۷۶؛ دولت مناخیم بگین در اسرائیل، ۱۹۸۳-۱۹۷۷؛ انقلاب اسلامی ایران، ۱۹۷۹؛ صدام حسین در عراق به قدرت می‌رسد، ۱۹۷۹.</p>

نمودار زمانی رویدادهای قرن بیستم

رویدادها و مسائل مهم جهانی	علمی - تکنیکی - روشنفکرانه	امریکای شمالی
<p>۱۹۸۰ جمعیت جهان به پنج میلیارد نفر می‌رسد، ۱۹۸۶ پیمان مربوط به نیروهای هسته‌ای میان‌برد (INF)، ۱۹۸۷ پروتکل مونراگ در بارهٔ موادی که لایهٔ اوزون را تخلیه می‌کنند، ۱۹۸۷.</p>	<p>پرزیدنت ریگان ابتکار دفاع استراتژیک ایالات متحده (جنگ ستارگان) را اعلام می‌کند، ۱۹۸۳؛ فاجعهٔ هسته‌ای چرنوبیل، اتحاد شوروی، ۱۹۸۶؛ صدور نخستین امتیازنامهٔ مربوط به دستکاری حیوانات از طریق مهندسی ژنتیک، ۱۹۸۸؛ معلوم می‌شود که تخلیهٔ اوزون آرام‌سپهر مربوط به تمامی کرهٔ زمین است، ۱۹۸۸.</p>	<p>ریاست جمهوری رونالد ریگان، ۱۹۸۹-۱۹۸۱؛ بدهی خارجی ایالات متحده بالاترین میزان در سطح جهان می‌شود؛ «دوشنبهٔ سیاه»، سقوط بازار بورس، ۱۹۸۷؛ ریاست جمهوری جورج بوش، ۱۹۹۳-۱۹۸۹.</p>
<p>۱۹۹۰ پیمان مربوط به نیروهای متعارف در اروپا (CFE)، ۱۹۹۰. فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ۱۹۹۲ پیمان‌های مربوط به کاهش جنگ‌افزارهای استراتژیک (استارت یک و دو)، ۱۹۹۱، ۱۹۹۳؛ نشست سازمان ملل در بارهٔ محیط‌زیست و توسعه (ریودوژانیرو)، ۱۹۹۲؛ توافقنامهٔ مربوط به جنگ‌افزارهای شیمیایی (CWC)، ۱۹۹۳؛ پیمان مربوط به منع گسترش جنگ‌افزارهای هسته‌ای (۱۹۶۸)، تجدیدنظر شده در ۱۹۹۵؛ پیمان مربوط به منع آزمایش‌های هسته‌ای گسترده، ۱۹۹۶؛ نشست کیوتو در بارهٔ گرمایش جهانی، ۱۹۹۷.</p>	<p>انقلاب در تکنولوژی مخابرات جهانی پیشرفت‌های سریع در تکنیک‌های تولید مصنوعی نویدبخش برای دگرگون کردن کشاورزی و پرورش حیوانات، ۱۹۹۶؛ تلسکوپ هابل، از مدارش در فضا در دانش اخترشناسی انقلاب بر پا می‌کند؛ سفینهٔ فضایی بدون سرنشین ایالات متحده در سطح مریخ فرود می‌آید، ۱۹۹۷.</p>	<p>ریاست جمهوری بیل کلینتون، ۱۹۹۳؛ توافقنامهٔ تجارت آزاد امریکای شمالی امضا می‌شود، ۱۹۹۳.</p>

اروپا	امریکای لاتین	افریقا	آسیا
تأسیس همبستگی، جنبش اتحادیه کارگری مستقل لهستان، ۱۹۸۰؛ همبستگی دولت تشکیل می دهد، ۱۹۸۹؛ گورباچف در رهبری شوروی، ۱۹۸۵؛ کشورهای اروپای شرقی به تسلط کمونیست ها بر دولت هایشان پایان می دهند، ۱۹۸۹.	در آرژانتین دولت غیرنظامی اعاده می شود، ۱۹۸۳؛ در برزیل رئیس جمهوری غیرنظامی روی کار می آید، ۱۹۸۵؛ انتخابات مکزیک، ۱۹۸۸؛ افول نظام تک حزبی را صلا می دهد. در شیلی رئیس جمهور غیرنظامی انتخاب می شود؛ ۱۹۸۹.	خشکسالی، قحطی، افول و انحطاط کیفیت زیست محیطی فراگیر؛ بیش از ۱۹۸۲ تا کنون؛ کودتای نظامی، نیجریه، ۱۹۸۳، ۱۹۸۵؛ قانون اساسی افریقای جنوبی، ۱۹۸۴؛ قیام و شورش در شهرک های سیاهپوست نشین، ۱۹۸۷-۱۹۸۴.	دنگ شیائو پنگ در قدرت، چین، ۱۹۹۷-۱۹۸۰؛ تجاوز اسرائیل به لبنان، ۱۹۸۲ (ششمین جنگ اعراب - اسرائیل)؛ ناآرامی و شورش فلسطینیان در سرزمین های اشغالی - ۱۹۸۷؛ جنبش دموکراسی در چین، کشتار تیان آن مین، ۱۹۸۹؛ مرگ [امام] خمینی، ۱۹۸۹؛ جمهوری سؤم ترکیه، ۱۹۸۳؛ اقتصادهای آسیایی بالنده با توزیع درآمد مساوات طلبانه به رشد سریع دست می یابند.
پیمان ماستریخت برای اتحاد کامل اروپای غربی، ۱۹۹۱؛ بوریس یلتسین، نخستین رئیس جمهوری منتخب مردم روسیه، ۱۹۹۱؛ انتخاب مجدد، ۱۹۹۶؛ بازگشت کمونیست های سابق به قدرت در لهستان، ۱۹۹۳ و مجارستان، ۱۹۹۴؛ پیروزی انتخاباتی پارلمانی سوسیالیست ها در فرانسه و حزب کارگر بریتانیا سلطه محافظه کاران در اروپای غربی را به چالش می طلبد، ۱۹۹۷.	رشد اقتصادی آرژانتین تحت حاکمیت دولت غیرنظامی از سر گرفته می شود، ۱۹۹۲-۱۹۹۱؛ رسوایی سیاسی پزیدنت کولور را سرنگون می کند، برزیل، ۱۹۹۲؛ توافقنامه تجارت آزاد امریکای شمالی، ۱۹۹۳، و سایر برنامه های یکپارچگی اقتصادی؛ فقدان یارانه های اتحاد شوروی به افول فاحش اقتصادی کوبا می انجامد؛ هفت دهه حاکمیت حزب انقلابی نهادی (PRI) به سر می رسد، انتخابات ۱۹۹۷ مکزیک.	جنگ داخلی و قحطی در سومالی؛ مداخله ایالات متحده امریکا و سازمان ملل متحد، ۱۹۹۲؛ رأی گیری دادن به حاکمیت اقلیت در افریقای جنوبی، ۱۹۹۲؛ دولت نظامی نیجریه نتایج انتخابات با هدف اعاده دولت غیرنظامی را نادیده می انگارد، ۱۹۹۳؛ حاکمیت اکثریت در افریقای جنوبی، ۱۹۹۴؛ نلسون ماندلا به ریاست جمهوری انتخاب می شود؛ سقوط موبوتو رئیس جمهوری زئیر از قدرت، ۱۹۹۷.	اشغال کویت توسط عراق، ۱۹۹۰؛ جنگ خلیج فارس و شکست عراق، ۱۹۹۱؛ ترور راجیو گاندی، ۱۹۹۱؛ در انتخابات ۱۹۹۲ اسرائیل حزب کارگر به قدرت برمی گردد؛ رشد اقتصادی سریع چین تحت خط مشی «سوسیالیسم مبتنی بر بازار»؛ ملی گرایان هندو با تخریب مسجد بابری (۱۹۹۲) بحران می آفرینند؛ زمین لرزه کوبه، ژاپن، ۱۹۹۵؛ تانسو چیللر، نخست وزیر ترکیه، ۱۹۹۶-۱۹۹۳، نخستین زن در رأس دولت یک کشور مسلمان خاورمیانه ای؛ پیمان صلح اسرائیل - سازمان آزادی بخش فلسطین (۱۹۹۳، ۱۹۹۵)؛ قتل اسحاق رابین، نخست وزیر اسرائیل، ۱۹۹۵؛ اتحادیه گمرکی اروپا - ترکیه، ۱۹۹۶؛ انتخاب نخستین نخست وزیر هند از طبقات فرودست، ه. د. دو گودا، ۱۹۹۶؛ مرگ دنگ شیائو پنگ رهبر چین، ۱۹۹۷؛ انتخاب محمد خاتمی به ریاست جمهوری ایران، ۱۹۹۷؛ در آمدن مجدد هنگ کنگ تحت حاکمیت چین، ۱۹۹۷.